

Юридичні науки

УДК 347.962

Гудима Віталій Валерійович

викладач кафедри судоустрою, прокуратури та адвокатури

Львівський університет бізнесу та права

Гудыма Виталий Валерьевич

преподаватель кафедры судоустройства, прокуратуры и адвокатуры

Львовский университет бизнеса и права

Hudyma Vitaliy

Lecturer of the Department of Judiciary, Prosecution and Advocacy

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0000-0001-6708-3910

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОРПУСУ
ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД
КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ
КОРПУСА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ СУДЕЙ: ЗАРУБЕЖНЫЙ
ОПЫТ**

**CONSTITUTIONAL AND LEGAL BASIS FOR THE FORMATION OF
THE CORPS OF PROFESSIONAL JUDGES: FOREIGN EXPERIENCE**

Анотація. У статті розкрито конституційно-правові основи і особливості формування корпусу професійних суддів у зарубіжних державах. З'ясовано, що у багатьох країнах функціонує незалежний спеціалізований орган, до компетенцій якого відноситься забезпечення підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів, до прикладу у Франції – Національна школа магістратури, Грузії – Вища рада юстиції, Польщі – Національна рада судочинства, Німеччині – вибіркова комісія, Хорватії – Державна судова рада, Сполучених Штатах Америки –

судовий комітет Сенату, Великій Британії – Комісія з питань призначення суддів тощо. Встановлено, що процес підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів, має враховувати аспект формування навичок, передбачений у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Доведено, що у контексті здійснення спеціальної підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів, слід опиратися на положення Рекомендації Rec(2004) Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці. Визначено, що конституційно-правова основа діяльності закладів, що проводять професійне навчання кандидатів, що претендують на посади суддів, визначена спеціальним законом у багатьох країнах. З'ясовано, що професійне навчання суддів проходить у форматах поєднання міждисциплінарного підходу до навчання із мультидисциплінарним, використання для навчання різних практичних методів, опираючись на вимоги європейського законодавства, розроблення програми для покращення лідерських і управлінських навичок кандидатів, що претендують на посади суддів. Запропоновано враховувати досвід Франції, Грузії, Польщі, Німеччини, Хорватії, Сполучених Штатів Америки, Японії Великої Британії, а також інших країн при формуванні корпусу професійних суддів в Україні.

Ключові слова: суд, суддя, спеціальна підготовка суддів, статус суддів, добір суддів, кандидати на посади суддів, правосуддя.

Анотація. В статье раскрыты конституционно-правовые основы и особенности формирования корпуса профессиональных судей в зарубежных государствах. Установлено, что во многих странах функционирует независимый специализированный орган, к компетенции которого относится обеспечение подготовки кандидатов, претендующих

на должности судей, к примеру во Франции – Национальная школа магистратуры, Грузии – Высший совет юстиции, Польши – Национальный совет судопроизводства, Германии – выборочная комиссия, Хорватии – Государственный судебный совет, Соединенных Штатах Америки – судебный комитет Сената, Великобритании – Комиссия по вопросам назначения судей. Установлено, что процесс подготовки кандидатов, претендующих на должности судей, должен учитывать аспект формирования навыков, предусмотренный в Конвенции о защите прав человека и основных свобод. Доказано, что в контексте осуществления специальной подготовки кандидатов, претендующих на должности судей, следует опираться на положения Рекомендации Rec(2004) Комитета министров Совета Европы государствам-членам о роли Европейской конвенции по правам человека в университетском образовании и профессиональной подготовке. Определено, что конституционно-правовая основа деятельности учреждений, проводящих профессиональное обучение кандидатов, претендующих на должности судей, определена специальным законом во многих странах. Выяснено, что профессиональное обучение судей проходит в форматах сочетание междисциплинарного подхода к обучению с мультидисциплинарным, использование для обучения различных практических методов, опираясь на требования европейского законодательства, разработки программы для улучшения лидерских и управленческих навыков кандидатов, претендующих на должности судей. Предложено учитывать опыт Франции, Грузии, Польши, Германии, Хорватии, Соединенных Штатов Америки, Японии Великобритании, а также других стран при формировании корпуса профессиональных судей в Украине.

Ключевые слова: *суд, судья, специальная подготовка судей, статус судей, отбор судей, кандидаты на должности судей, правосудие.*

Summary. *The article reveals the constitutional and legal foundations and features of the formation of the corps of professional judges in foreign countries. It has been established that in many countries there is an independent specialized body, whose competence is to ensure the training of candidates applying for positions of judges, for example, in France – the National School of Magistracy, Georgia – the High Council of Justice, Poland – the National Council of Judicial Procedure, Germany – a selection committee, Croatia – Council of State, United States of America – Senate Judicial Committee, Great Britain – Commission on the Appointment of Judges. It has been established that the process of training candidates applying for judicial positions should take into account the aspect of skills development provided for in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. It has been proven that in the context of the implementation of special training for candidates applying for judicial positions, one should rely on the provisions of Recommendation Rec(2004) of the Committee of Ministers to the Council of Europe to member states on the role of the European Convention on Human Rights in university education and vocational training. It has been determined that the constitutional and legal basis for the activities of institutions conducting vocational training of candidates applying for positions of judges is determined by a special law in many countries. It was found that professional training of judges takes place in the formats of a combination of an interdisciplinary approach to training with a multidisciplinary one, the use of various practical methods for teaching, based on the requirements of European legislation, the development of a program to improve the leadership and management skills of candidates applying for positions of judges. It is proposed to take into account the experience of France, Georgia, Poland, Germany, Croatia, the United States of America, Japan, Great Britain, and other countries when forming the corps of professional judges in Ukraine.*

Key words: *court, judge, special training of judges, status of judges,*

selection of judges, candidates for positions of judges, justice.

Постановка проблеми. Особливе місце в умовах формування правової держави займає процедура добору, спеціальної підготовки і призначення кандидатів на посади суддів. При цьому слід відзначити, що насамперед конституційно-правові вимоги та критерії добору кандидатів, які протиставляє держава, у перспективі впливають на законність та справедливість ухвалення суддями судових рішень, а також на якість здійснення ними правосуддя.

Результати здійснення суддями правової діяльності повинні першочергово підвищувати авторитетність суду в суспільстві. З огляду на те, особи, які звертаються за захистом до суду, повинні відчувати упевненість у тому, що їх справа буде належним чином та відповідно до вимог закону розглянута. Тому, з метою задоволення прав осіб, що звертаються за захистом до суду, необхідно сформувати корпус професійних та висококваліфікованих суддів, опираючись при цьому на конституційно-правові засади та досвід країн, в яких присутній високий рівень авторитетності суду та поваги до суддів з боку суспільства.

Звертаючи увагу на зазначене вище, актуальністю тематики дослідження виступає висвітлення конституційно-правових засад формування корпусу суддів в Україні та представлення досвіду країн, в яких присутній високий рівень авторитетності суду та поваги до суддів з боку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування корпусу суддів представлена у дослідженнях багатьох науковців та практиків-юристів, зокрема ґрунтовні дослідження представлені у працях: О. Ворожбит [1], В. Кравчук [2], Р. Куйбіда [3], С. Леськів [4], Б. Лизогуб [5], Б. Прокопенко [6], Л. Скомороха [7], М. Якимчук [5] та ін.

Так, Скомороха Л. [7] наголошує, що для формування корпусу професійних суддів в Україні слід провести стандартизацію кваліфікаційних вимог до кандидатів, що претендують на посади суддів, у відповідності до міжнародних вимог. Процедура добору кандидатів на посади суддів повинна при цьому регламентуватися спеціальними законодавчими документами.

У праці [6] Прокопенко Б. зазначає, що проведення якісного добору кандидатів на посади суддів дозволить сформувати корпус професійних суддів в Україні. Такі судді зможуть на високому рівні застосовувати норми процесуального та матеріального права у контексті розгляду судових справ та ухвалення за ними відповідних судових рішень.

Натомість Кравчук В. [2], розглядаючи проблему недостатнього осмислення конституційно-правового статусу суддів, стверджує, що для її вирішення необхідно ґрунтовно проаналізувати та внести корективи у конституційно-правовий статус суддів. Це, своєю чергою, на думку науковця, дозволить у перспективі сформувати корпус професійних суддів в Україні.

Проведений аналіз джерел [1–7] дозволяє відмітити, що проблематика формування корпусу суддів у ході представлення зарубіжного досвіду та врахування його у контексті формування корпусу суддів в Україні потребує проведення ґрунтовних досліджень.

Мета статті. Метою статті є розкрити конституційно-правові основи і особливості формування корпусу професійних суддів у зарубіжних державах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Переважно у законодавстві зарубіжних країн зазначено, що існує незалежний орган, до компетенцій якого відноситься забезпечення підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів. Зазвичай цей орган наділений автономним статусом, до прикладу, як у Франції, чи перебуває у підпорядкуванні

певного міністерства або відомства, до прикладу, як у Польщі [5].

У Рекомендації Rec(2004) Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці [8], ухваленій на 114-й сесії Комітету міністрів від 12.05.2004 р., зазначено, що процес підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів, має враховувати аспект формування навичок, передбачений у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Тобто зазначається, що основні засади Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод повинні були включені у кожен з програм підготовки, які проводяться на юридичних факультетах у закладах вищої освіти.

Конституційно-правова основа діяльності закладів, що проводять професійне навчання кандидатів, що претендують на посади суддів, визначена спеціальним законом у багатьох країнах. Так, державні навчальні заклади таких країн в контексті підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів, використовують різні формати навчання, зокрема:

- поєднують міждисциплінарний підхід до навчання із мультидисциплінарним;
- використовують для навчання різні практичні методи, опираючись на вимоги європейського законодавства;
- розробляють програми для покращення лідерських і управлінських навичок кандидатів, що претендують на посади суддів.

Багато зарубіжних країн також практикують досвід поєднання стаціонарного навчання із дистанційним. При цьому застосовується особливий формат навчання кандидатів, що претендують на посади суддів.

У багатьох державах також практикують підвищення рівня кваліфікації суддів, тобто законодавством цих держав передбачено удосконалення знань, вмінь і навичок, що є необхідними для здійснення

професійної діяльності, опираючись при цьому на об'єктивні критерії, морально-психологічні якості і професійний досвід. Так, до прикладу, такі засади передбачені Основними принципами незалежності судових органів [9], що схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року.

Ряд зарубіжних країн у процесі формування корпусу суддів враховує досвід Франції. Так, процедура формування корпусу суддів у Франції включає навчання кандидатів, що претендують на посади суддів, у спеціалізованих закладах, що здійснюють такий вид підготовки, і у судах. Доступ до такого виду підготовки мають особи, що успішно завершили навчання на юридичних факультетах [10].

Щодо спеціалізованої підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів, то її проводить спеціалізований уповноважений орган, тобто Національна школа магістратури. Специфіка навчання, яке проводить Національна школа магістратури Франції, загалом побудована на кейс-методі та на проходженні стажування у органах юстиції [10].

Слухачам Національної школи магістратури Франції надається доступ до участі у спеціальній підготовці, відповідно пройшовши конкурс, результати якого затверджені постановою міністра юстиції. Пройшовши навчання кандидати, що претендують на посади суддів, повинні також пройти зовнішнє стажування в період трьох місяців. Наступні вісім місяців кандидати, що претендують на посади суддів, стажуються у Національній школі магістратури, а подальші чотирнадцять – у відповідних судових установах. Пройшовши такі етапи навчання та стажування, кандидати, що претендують на посади суддів, здають кваліфікаційний іспит. У підсумку кандидати мають ще пройти стажування у межах обраної ними спеціалізації в період п'яти місяців [10].

У Франції також функціонує Вища рада магістратури. Цей орган надає висновки, які насамперед носять рекомендаційний характер, про

призначення, що безпосередньо належать до повноважень міністра юстиції [4]. Водночас призначення кандидатів на посади суддів у Франції відбувається президентом, але за поданням міністра юстиції, при чому має також бути і позитивний висновок Вищої ради магістратури [3].

Натомість у Грузії, кандидати, що претендують на посади суддів, здаючи кваліфікаційний іспит, проходять перший етап процедури зайняття ними посади судді. Своєю чергою, кваліфікаційний іспит складається із двох частин, тобто з тестової та письмової. З огляду на те, кандидат повинен успішно пройти дві частини кваліфікаційного іспиту і тоді він зможе претендувати на посаду судді [11].

Окрім того, у Грузії до кандидатів, що претендують на посади суддів, висунуті ряд конституційно-правових вимог, зокрема: а) обов'язковість громадянства; б) дієздатність; в) відсутність судимості чи судимостей; г) успішне складення кваліфікаційного іспиту. Варто також відмітити, що якщо минуло сім років після складення кандидатом іспиту, то він вже не може претендувати на посаду судді, оскільки це суперечить конституційно-правовим вимогам Грузії [11].

Вища рада юстиції Грузії, до компетенції якої належить спеціальна підготовка кандидатів, що претендують на посади суддів, насамперед, перед тим, як здійснювати підготовку, розглядає кандидатури потенційних претендентів на посади суддів у відповідності до двох етапів. Спочатку цим вищим спеціалізованим органом відбираються особи згідно відповідності вимогам пакету документів, який ними поданий, однак без їх явки у такому відборі. Потім кандидати, що були відібрані, повинні отримати позитивну оцінку від Вищої ради юстиції. Окрім того, у деяких випадках, кандидати, що претендують на посади суддів, повинні пройти співбесіду [11].

Ключовими критеріями оцінювання кандидатів, що претендують на посади суддів, виступають: а) результати проходження кваліфікаційного

іспиту; б) місце у рейтингу; в) репутація; г) особисті якості; д) професійна компетентність; е) навички спілкування; є) логічний та аналітичний склад мислення; ж) здатність проводити судові засідання; з) кількість розглянутих справ. Якщо кандидат відповідає критеріям, то Вища рада юстиції Грузії приймає рішення про зарахування такого кандидата на навчання у Вищій школі юстиції [11].

Варто зазначити, що Вища школа юстиції проводить професійну підготовку кандидатів – суддів у перспективі, внаслідок удосконалення їхніх як теоретичних знань, так і практичних навичок. Навчання у Вищій школі юстиції Грузії проходить здебільшого у формах семінарських занять, дискусій, імітації судових засідань. Кандидати навчаються у Вищій школі юстиції протягом десяти місяців. За цей період вони повинні пройти теоретичну частину, стажування і взяти участь у проведенні семінарських занять.

Особливо цікавою є ситуація щодо кандидатів, що претендують на посади суддів, які раніше працювали на посадах (для кандидатів, що обіймали такі посади, навчання проходить в період шести місяців [12]): а) начальника структурного підрозділу Управління Вищої ради юстиції Грузії; б) начальника Управління загальних судів Вищої ради юстиції Грузії; в) начальника інших підрозділів, що функціонують при Вищій раді юстиції Грузії; г) помічника судді; д) секретаря судового засідання; е) слідчого; є) прокурора; ж) адвоката.

Закінчивши теоретичну частину навчання у Вищій школі юстиції Грузії, кандидати, що проходять спеціальну підготовку на посади суддів, повинні здати іспит. Після позитивної оцінки, отриманої за результатами іспиту, кандидати повинні пройти стажування. Якщо кандидати успішно пройшли стажування, то у підсумку спеціальної підготовки вони повинні здати підсумковий іспит. В основі такого іспиту лежить перевірка теоретичних знань кандидатів і набутих ними практичних навичок у ході

навчального курсу [12].

В період одного місяця після проходження кандидатами підсумкового іспиту ректор Вищої школи юстиції зобов'язаний подати Незалежній раді список кандидатів, що успішно склали підсумковий іспит, на затвердження їхніх кандидатур на посади суддів [12].

З огляду на зазначене вище, процедура формування корпусу професійних суддів у Грузії включає також пункт про те, що деякі кандидати, що претендують на посади суддів, можуть бути звільнені від обов'язку проходити спеціальну підготовку у Вищій раді юстиції. Такі кандидати повинні насамперед бути рекомендованими до обрання в статусі члена Верховного Суду.

Окрім того, винятком звільнення від навчання у Вищій школі юстиції є також колишні судді, які раніше проходили навчання та склали кваліфікаційний іспит, і тому були призначені членами Верховного Суду, районних чи апеляційних судів, причому термін перебування їх на таких посадах не повинен бути меншим за вісімнадцять місяців.

Варто відзначити, що особи, які звільнені від навчання у Вищій раді юстиції, можуть обиратися на посаду судді, не проходячи при цьому конкурс. Статус кандидата, що претендує на посаду судді, така особа може отримати після подання відповідної заяви до Вищої ради юстиції про участь у випробуванні. Поряд з тим, Вища рада юстиції зобов'язана розглянути усі ключові аспекти, що стосуються добору вищезазначених кандидатів на посади суддів, виходячи також із двох спеціально установлених етапів. Якщо Вища рада юстиції надала позитивну оцінку кандидату, то він успішно пройшов у другий етап. Водночас, якщо кандидатура відповідного кандидата не отримала позитивної оцінки, то цей кандидат втратив статус кандидата, що претендує на посаду судді [12].

Акцентуючи увагу на особливостях формування корпусу професійних суддів у Грузії, слід відмітити, що досвід цієї країни доцільно

врахувати при формуванні корпусу професійних суддів в Україні. Це пояснюється тим, що на сьогодні Грузія виступає еталоном впровадження успішної реформи у напрямку протидії корупції [1].

Своєю чергою, у Польщі функціонує Національна рада судочинства. Основною метою діяльності цього органу виступає проведення добору кандидатів, що претендують на посади суддів. Конституцією Республіки Польщі [13], зокрема Розділом VIII «Суди та трибунали», і іншими спеціальними законами визначено конституційно-правовий статус Національної ради судочинства. Національна рада судочинства Польщі згідно статті 186 Конституції повинна гарантувати незалежність судів і суддів. З огляду на те, Національна рада судочинства має право звернутися до Конституційного трибуналу про відповідність Конституції і інших нормативних актів, якими прямо або опосередковано регламентуються питання незалежності судових органів у цій державі.

У структурі Національної ради судочинства Польщі здійснюють діяльність:

– Перший Голова Верховного Суду, Голова Вищого адміністративного суду, Міністр юстиції і відповідна особа, яку призначає Президент Республіки Польщі;

– 15-ть суддів, що обираються із суддів Верховного Суду, загальних судів, військових і адміністративних судів;

– 4-ри члени, що обираються Сеймом із осіб, які входять до його складу, і 2-ва члени, що обираються Сенатом з поміж сенаторів. Посадові обов'язки члени, яких призначає Сейм і Сенат, виконують до того часу, коли цю посаду не обіймуть новообрані члени.

Варто відмітити, що повноваження члена у Національній раді судочинства Польщі припиняється тоді, коли [13]:

– діючий член Національної ради судочинства помер;

– член Національної ради судочинства відмовився від такої посади;

- закінчився термін перебування члена як депутата Сейму або сенатора;
- відбулося призначення судді на іншу посаду, за винятком випадків, що визначені законодавством;
- відбулося припинення повноважень судді.

У Акті про Національну раду судочинства Польщі [14] зазначено, що до компетенцій цього органу належать:

- проведення перевірки і оцінювання кандидатів, що претендують на посади суддів у Верховному Суді, загальних судах, військових і адміністративних судах та/чи судді-стажера;
- надання пропозицій Президенту Республіки Польщі про призначення кандидатів на посади суддів у Верховний Суд, загальні суди, військові і адміністративні суди та суддів-стажерів;
- утвердження принципів етичної поведінки суддів і суддів-стажерів та забезпечення належних умов і засад їх додержання;
- представлення пропозиції щодо питань діяльності органів судової влади, суддів і суддів-стажерів, які внесені Президентом Республіки Польщі чи представниками інших органів державної влади чи органів місцевого самоврядування у порядок денний Національної ради судочинства;
- представлення пропозицій у проекти законів, які насамперед стосуються діяльності судових органів;
- представлення пропозицій стосовно удосконалення програми підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів;
- представлення пропозицій стосовно удосконалення професійної освіти суддів і річного планування навчання.

Варто відмітити, що призначає суддів на посади, за рахунок яких формується корпус професійних суддів у Республіці Польщі, за поданням

Національної ради судочинства Президент Республіки Польщі.

Важливим прикладом, який варто врахувати при формуванні корпусу професійних суддів в Україні, виступає процедура формування корпусу професійних суддів у Німеччині. Так, в Німеччині повноваження добору кандидатів на посади суддів покладені на вибіркову комісію. Тут доцільно зауважити, що у Німеччині за результатами проходження спеціальної підготовки кандидати не мають права безстроково обійняти посаду судді. Так, в трирічний період судді зобов'язані пропрацювати у різних судах чи навіть на посадах прокурорів. Якщо за цей період, який до речі є випробувальним для них, ними буде досягнуто ефективний результат, і при цьому вони успішно пройдуть повторні випробування, визначені вибірковою комісією, то їх можна призначити на посаду судді довічно.

До складу вибіркової комісії Німеччини входить 32-ві особи – шістнадцять міністрів і шістнадцять членів, які обираються Парламентом Німеччини. Вибіркова комісія детально вивчає кандидатури членів і вносить пропозиції щодо їх призначення. Призначення суддів на посади у Німеччині входить до компетенції Федерального президента, при чому їх перше потрібно обрати на посаду судді за результатами проходження ними спеціальної підготовки [15].

У Хорватії добір кандидатів на посади суддів входить до компетенції Державної судової ради Республіки Хорватії. До складу цього спеціально уповноваженого органу входять 11-ть членів, серед яких є як судді (сім осіб), так і депутати парламенту та науковці. Першим етапом добору кандидатів на посади суддів у Хорватії виступає публікація оголошення Міністерством юстиції на офіційному веб-сайті про вакантні посади. Далі Державна судова рада проводить розгляд кандидатур у відповідності до визначених конституційно-правових вимог, передбачених посадою судді. Державна судова рада приймає рішення при призначення відповідного

кандидата на посаду судді у випадку отримання позитивного висновку від комітету Хорватського Сабору [16].

Натомість у Нідерландах процедура добору кандидатів на посади дещо відрізняється. Призначення кандидатів на посади суддів у цій державі проводиться двома способами. Відповідно до першого способу добір кандидатів на посади суддів проходить через внутрішню систему професійного навчання. При цьому, цей спосіб має певний недолік, а саме те, що кандидатами на посади суддів можуть бути особи молодого віку і без відповідного професійного досвіду. Такі кандидати повинні пройти психологічне тестування, за результатами якого лише 100-о перших по рейтингу осіб проходять співбесіду [17].

Потім обрані кандидати, що претендують на посади суддів, проходять спеціальну підготовку, що триває аж шість років. За результатами спеціальної підготовки кандидати можуть бути призначені на посади суддів. У відповідності до другого способу, не обов'язковим є проходження кандидатами спеціальної підготовки, проте цей спосіб не є таким легким. У відповідності до цього способу, особи, що претендують на посади суддів, повинні мати вже досвід у галузі права мінімум шість років. Ці кандидати проходять спеціальний відбір, щоб одержати допуск до діяльності правосуддя у комісії. Своєю чергою, комісія складається із числа представників судових органів, прокурорів, представників Міністра юстиції, адвокатів та осіб інших професій, насамперед у напрямку освіти і науки [17].

У Нідерландах специфіка добору кандидатів на посади суддів націлена у більшій мірі на оцінювання їх здатності у подальшому працювати в судових органах. Тому, кандидати із зовнішнього середовища, яких було відібрано на посади суддів, не мають правової можливості бути суддею. Для отримання такої можливості їм слід пройти атестацію в період від 1-го до 2-ох років, за результатами якої їх тоді

призначають на посади суддів [17].

Призначення федеральних суддів у Сполучених Штатах Америки належить до компетенції президента. Відповідно до Конституції США призначення федеральних суддів відбувається за поданням і згодою Сенату США. Кандидатури претендентів на посади суддів проходять перевірку судовим комітетом Сенату. Також проведення співбесід і оцінювання претендентів, кандидатури яких висунуті, належить і до компетенції асоціацій юристів, при чому думка громадськості у цій процедурі також займає особливе місце [17].

Слухання, на якому затверджуються кандидати на посади суддів, відбувається на засіданні судового комітету, при чому має бути позитивне рішення по відповідній кандидатурі кандидата, якого затверджують на посаду судді. Далі затвержені кандидатури претендентів на посади суддів підлягають розгляду сенату. У випадку, якщо більшість членів сенату віддасть свій голос за таку кандидатуру, то тоді цю кандидатуру затверджують на посаду федерального судді на постійній основі [17].

Своєю чергою, у Японії присутня дещо інша процедура призначення суддів на посади. Так, згідно статті 80 Конституції Японії [18] призначення суддів нижчих інстанцій входить до повноважень Кабінету, при чому кандидати на посади суддів призначаються із числа осіб, що запропоновані Верховним судом. Термін повноважень суддів нижчих інстанцій становить десять років, однак ці судді мають можливість повторного призначення. Що стосується суддів вищої інстанції, тобто Верховного суду, то відповідно до статті 79 Конституції Японії [18], вони призначаються Кабінетом. Народ може переглянути призначення суддів Верховного суду, шляхом участі у перших загальних зборах Палати представників. Призначення голови Верховного суду Японії також відбувається за поданням Кабінету. Слід відмітити, що Верховним судом Японії визначаються правила здійснення повноважень та виконання обов'язків як

суддями, так і адвокатами.

У Великій Британії процедура добору кандидатів на посади суддів регламентувалася Актом конституційної реформи [19], ухваленим у 2005 році. Відповідно до цього документа формально призначення кандидатів на посади суддів мав здійснювати монарх. Водночас фактично цим займався лорд-канцлер. Водночас на сьогодні добір кандидатів на посади суддів проводить Комісія з питань призначення суддів [20]. До складу цього спеціалізованого органу входять п'ятнадцять членів, при чому шість із них не повинні мати фах правника.

Окрім того, голова Комісії з питань призначення суддів також не зобов'язаний мати фах правника. Початковим етапом процедури добору та призначення кандидатів на посади суддів, виступає оголошення конкурсу на офіційному веб-сайті цього спеціалізованого органу. Тоді потрібно претендентам на посади суддів зареєструватися на цьому сайті та заповнити анкету і прикріпити необхідні документи. Потім настає етап формування списку кандидатів, що претендують на посади суддів. Далі кандидати складають кваліфікаційний іспит, при чому успішне складення дає підстави рекомендувати такого кандидата на посаду судді.

Висновки. За результатами опрацювання джерел [1–15] розкрито конституційно-правові основи формування корпусу професійних суддів, опираючись при цьому на зарубіжний досвід. З'ясовано також, що:

– у багатьох країнах функціонує незалежний спеціалізований орган, до компетенцій якого відноситься забезпечення підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів, до прикладу у Франції – Національна школа магістратури, Грузії – Вища рада юстиції, Польщі – Національна рада судочинства, Німеччині – вибіркова комісія, Хорватії – Державна судова рада, Сполучених Штатах Америки – судовий комітет Сенату, Великій Британії – Комісія з питань призначення суддів тощо;

– процес підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів,

має враховувати аспект формування навичок, передбачений у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;

– конституційно-правова основа діяльності закладів, що проводять професійне навчання кандидатів, що претендують на посади суддів, визначена спеціальним законом у багатьох країнах;

– професійне навчання суддів проходить у форматах поєднання міждисциплінарного підходу до навчання із мультидисциплінарним, використання для навчання різних практичних методів, опираючись на вимоги європейського законодавства, розроблення програми для покращення лідерських і управлінських навичок кандидатів, що претендують на посади суддів;

– досвід Франції, Грузії, Польщі, Німеччини, Хорватії, Сполучених Штатів Америки, Японії, Великої Британії, а також інших країн, доцільно врахувати при формуванні корпусу професійних суддів в Україні;

– у контексті здійснення спеціальної підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів слід опиратися на положення Рекомендації Rec(2004) Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці.

Література

1. Ворожбит О. В Ім'я закону // *Український тиждень*. 21.09.2019. № 37(617). URL: <https://m.tyzhden.ua/publication/235170> (дата звертання: 09.01.2021 р.).
2. Кравчук В. М. *Конституційні основи правового статусу суддів в Україні*: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 640 с.
3. Куйбіда Р. О. Добір суддів: вибори чи призначення // *Юридичний вісник України*. 2006. № 30(578). URL: <https://www.pravo.org.ua/ua/news/2673-> (дата звертання: 09.01.2021).

4. Леськів С. Р. Правовий статус Вищої ради магістратури як органу суддівського самоврядування Франції // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. Вип. 10–2(1). С. 129–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_10-2%281%29_37 (дата звертання: 09.01.2021 р.).
5. Якимчук М., Лизогуб Б. Актуальні проблеми професійної підготовки суддів і прокурорів у аспекті європейської інтеграції України // *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2009. № 3. С. 10–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2009_3_4 (дата звертання: 09.01.2021 р.).
6. Прокопенко Б. Конституційно-правові особливості добору кандидатів на посаду судді в аспекті забезпечення прав і свобод людини і громадянина // *Вісник Конституційного Суду України*. 2014. № 1. С. 95–104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vksu_2014_1_25 (дата звертання: 09.01.2021 р.).
7. Скомороха Л. В. *Конституційно-правові аспекти формування професійного суддівського корпусу в Україні: сутність, механізм реалізації*: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2010. 20 с.
8. *Рекомендація Res(2004) Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці*: Ухвалено на 114-й сесії Комітету міністрів Ради Європи від 12.05.2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_573#Text (дата звертання: 09.01.2021 р.).
9. *Основні принципи незалежності судових органів*: Схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 р. URL:

- https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text (дата звертання: 09.01.2021 р.).
10. Martinel A., Natali F. Le Conseil Superieur de la Magistrature, protecteur des magistrats ou des justiciables? // *Après-demain*. 2014/2 (N°30, NF). Pp. 33–35. doi: <https://doi.org/10.3917/apdem.030.0033>
11. *Organic Law of Georgia. On Common Courts*. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/download/90676/13/en/pdf> (дата звертання: 09.01.2021 р.).
12. *The High School of Justice*. URL: <https://www.hsoj.ge/eng> (дата звертання: 09.01.2021 р.).
13. *Constitution of the Republic of Poland*. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm> (дата звертання: 09.01.2021 р.).
14. *Poland Act of 12 May 2011 on the National Council of the Judiciary*. URL: https://www.legislationline.org/download/id/6755/file/Poland_Act_on_National_Council_Judiciary_2016_en.pdf (дата звертання: 09.01.2021 р.).
15. Richterwahlausschuss // *Deutscher Bundestag*. URL: https://www.bundestag.de/services/glossar/glossar/R/richterwahl_aussch-245530 (дата звертання: 09.01.2021 р.).
16. *Judicial system in the Republic of Croatia*. URL: https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-hr-en.do?member=1 (дата звертання: 09.01.2021 р.).
17. Bovend'Eert P.P.T. Recruitment and appointment of judges and justices in Europe and the US. Law and legal culture // *Tijdschrift voor de Rechterlijke Macht*. 2018. № 5. URL: <https://repository.ubn.ru.nl/handle/2066/192037> (дата звертання: 09.01.2021 р.).
18. Конституция Японии // *Юридическое агентство Legal NS Пермь*. URL: <https://legalns.com/download/books/cons/japan.pdf> (дата звертання: 09.01.2021 р.).

19. Constitutional Reform Act 2005 (UK Public General Acts) // *legislation.gov.uk*. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2005/4/contents> (дата звертання: 09.01.2021 р.).
20. The Judicial Appointments Regulations 2013 (UK Draft Statutory Instruments). // *legislation.gov.uk*. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukdsi/2013/9780111100219/contents> (дата звертання: 09.01.2021 р.).